

ชื่อวิทยานิพนธ์ การรักษาพยาบาลแบบพื้นบ้าน : กรณีศึกษาหมอลำผีฟ้า บ้านหนองใหญ่
อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น

ชื่อผู้ทำวิทยานิพนธ์ นางสาวมารีโกะ กาโตะ

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิยุทธ์ จำรัสพันธุ์)

.....กรรมการ
(อาจารย์ชลิต ชัยครรชิต)

.....กรรมการ
(อาจารย์สมใจ ศรีหาล้า)

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของหมอลำผีฟ้าในการรักษาพยาบาลและบทบาทอื่นๆ กระบวนการรักษาพยาบาลของหมอลำผีฟ้าและการตัดสินใจการเลือกวิธีการรักษาพยาบาลกับหมอลำผีฟ้าของชาวบ้าน โดยเลือกหมอลำผีฟ้าเป็นกรณีศึกษาของหมอพื้นบ้าน การศึกษาอาศัยข้อมูลจากเอกสารและการวิจัยสนามด้วยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในพิธีกรรม และการสัมภาษณ์ ขณะที่ทำการศึกษาได้พักอาศัยอยู่ที่บ้านหมอลำผีฟ้าคนหนึ่งที่อยู่บ้านหนองใหญ่ ตำบลก้านเหลือง อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยใช้เวลาในการศึกษาภาคสนามระหว่างมกราคม - พฤษภาคม 2537

จากการศึกษาพบว่า หมอลำผีฟ้าทำหน้าที่รักษาพยาบาลและมีระบบของตัวเอง โดยมีความเชื่อเรื่องผีเป็นหลัก หมอลำผีฟ้าจะรักษาโรคที่เกิดจากการกระทำของผี โดยล่าเชิญผีฟ้า ซึ่งเป็นผีที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติมากที่สุด พิธีกรรมรักษาพยาบาลถูกจัดขึ้นที่บ้านผู้ป่วย เมื่อหายเจ็บป่วยแล้ว ผู้ป่วยต้องทำพิธีกรรมส่งเครื่องเก่าเพื่อที่จะก้าวสู่การเป็นลูกศิษย์ของผีฟ้า หมอลำผีฟ้ารักษาพยาบาลได้ด้วย ความเชื่อและพิธีกรรมที่มีสัญลักษณ์ต่าง ๆ ซึ่งเกิดจากวัฒนธรรมท้องถิ่น ในขณะที่เดียวกันก็ยอมรับความรู้การแพทย์แผนปัจจุบัน ซึ่งมีการบูรณาการ

ความเชื่อศาสนาต่าง ๆ และความรู้ทางวิทยาศาสตร์

การตัดสินใจการเลือกวิธีการรักษาพยาบาลกับหมอลำผีฟ้าของผู้ป่วย พบว่ามีปัจจัยที่ทำให้ผู้ป่วยตัดสินใจเลือกวิธีการรักษาพยาบาลกับหมอลำผีฟ้า 3 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของหมอลำผีฟ้า ปัจจัยทางด้านสังคม และที่เกี่ยวกับผู้ป่วย คุณลักษณะของหมอลำผีฟ้า เช่น บุคลิกภาพและอุปนิสัย เครื่องอาภรณ์ การสร้างอำนาจบารมี ตลอดจนวิธีการรักษาพยาบาล ซึ่งทำให้หมอลำผีฟ้ามีชื่อเสียง และมีผลต่อการตัดสินใจการเลือกของผู้ป่วย ปัจจัยทางด้านสังคมได้แก่การคมนาคม การขยายเครือข่ายทางสังคม ความสอดคล้องกับความเชื่อของชาวบ้าน ความเชื่อในการสืบทอดของรักษา เป็นปัจจัยทางวัฒนธรรมสนับสนุนความเชื่อของหมอลำผีฟ้า อย่างไรก็ตาม ค่ารักษาพยาบาลไม่เป็นปัจจัยสำคัญในการเลือกวิธีการรักษาของผู้ป่วย ส่วนปัจจัยที่เกี่ยวกับผู้ป่วยได้แก่ประสบการณ์รักษาพยาบาลของผู้ป่วยเอง และการตัดสินใจของคนในครอบครัวที่จะพาผู้ป่วยไปรักษาเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจมารับการรักษาพยาบาลกับหมอลำผีฟ้า

หมอลำผีฟ้า มีบทบาทที่สังคมคาดหวัง ได้แก่ การรักษาพยาบาล การรักษาจารีตประเพณีและศีลธรรม และการแก้ไขปัญหาของชาวบ้านโดยเป็นที่ปรึกษาปัญหาครอบครัว นอกจากนี้ยังมีบทบาทต่อบุคคลและสังคม บทบาทต่อบุคคลได้แก่ การอธิบายและตีความหมายปรากฏการณ์การเจ็บป่วยที่เกิดขึ้น การช่วยคลายความวิตกกังวล การให้กำลังใจ และการให้ความมั่นใจในชีวิตประจำวัน บทบาทต่อสังคมได้แก่ การเป็นกลไกควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชนและในกลุ่มลูกศิษย์ การสร้างความเป็นระเบียบในชุมชนและในกลุ่มลูกศิษย์ การสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชุมชนและในกลุ่มลูกศิษย์ การสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม และการเป็นผู้นำด้านสาธารณสุข การเปลี่ยนแปลงบทบาทของหมอลำผีฟ้า พบว่าเมื่อชุมชนเปลี่ยนแปลงทั้งด้านกายภาพและด้านเศรษฐกิจ-สังคม บทบาทของหมอลำผีฟ้าต่อสังคมมีน้อยลง แต่บทบาทต่อบุคคลมีมากขึ้น โดยเฉพาะในการรักษาพยาบาล โดยมีโอกาสเดินทางไปรักษาในพื้นที่กว้างขึ้นตามการคมนาคมที่สะดวก

หมอลำผีฟ้าเป็นผู้ทำหน้าที่รักษาพยาบาลผู้หนึ่ง ที่รักษาการเจ็บป่วยจากสาเหตุที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคน เครือข่ายทางสังคม จิตใจ ซึ่งอยู่ในลักษณะแบบองค์รวม และมีส่วนในการช่วยเสริมการแพทย์แผนปัจจุบันอย่างมาก

THESIS TITLE : TRADITIONAL HEALING : A CASE STUDY OF MO- LAM PHI
PHA, NONG YAI VILLAGE, AMPHE VAENG NOI, CHANGWAT
KHON KAEN

AUTHOR : MISS. MARIKO KATO

THESIS ADVISORY COMMITTEE :

Viyouth Chamruspanth CHAIRMAN
(ASSISTANT PROFESSOR DR.VIYOUTH CHAMRUSPANTH)

Chalit Chaikanchit MEMBER
(MR. CHALIT CHAIKANCHIT)

Somchai Sri-hla MEMBER
(MRS. SOMCHAI SRI-HLA)

ABSTRACT

The purposes of this thesis are to study the roles of a traditional healer in healing and in other social functions, the healing process of a traditional healer, and the decision-making factors of patients who have chosen this traditional healing treatment. This research is a case study of a traditional healer or "Mo Lam Phi Pha" in a village of Khon Kaen province in Northeastern Thailand.

This study uses qualitative methods as its main methodology which requires that the researcher lives with the family of the selected "Mo Lam Phi Pha" to conduct indept-interviews and participant observations. In addition, this research uses a

household survey and secondary data collection to provide background for the case study.

The research findings include that "Mo Lam Phi Pha" has her own system of healing practice by utilizing the folk belief in spirits as her main method. "Mo Lam Phi Pha" cures only illness which is believed to be caused by spirits. In the healing process, "Phi Pha" who is believed to be the Supreme Spirit is called to possess the body of a "Mo Lam" to conduct healing treatment for a patient. The healing ritual is conducted at a patient's home. Once the illness is cured, the initiation ritual will be performed for the patient to become a disciple of the "Mo Lam Phi Pha."

The healing process of "Mo Lam Phi Pha" is an integration of the use of traditional beliefs and rituals which have many symbolic meanings originating from local culture and modern medical treatment. Usually when a patient gets ill, he goes to see a modern medical doctor at a hospital. Simultaneously, with his traditional belief, he consults with a traditional healer whom he receives information from his social network for treatment.

The expected roles of "Mo Lam Phi Pha" by villagers are healing, maintaining folk tradition and morality, and providing suggestions for solving family problems of villagers. For an individual, "Mo Lam Phi Pha" provides an explanation and interpretation of his illness which reduces his anxiety and increases his encouragement and confidence in dealing with problems encountered in his daily life. For a society, the roles of "Mo Lam Phi Pha" are like a social mechanism which helps regulate people's behavior, provides a social order and solidarity within a community, transmits a cultural heritage, and is a health

i

๑

consultant of a community.

At present, even though the penetration of modernization into a village community has reduced the social roles of "Mo Lam Phi Pha," her healing role has been increased because "Mo Lam Phi Pha" is able to apply a holistic approach in her healing treatment.